

Pókász Zoltán¹

KAUZALITÁS, KÖZGAZDASÁGTAN ÉS MUNKAERŐPIAC – AVAGY KIK ÉS MIÉRT KAPTÁK A KÖZGAZDASÁGI NOBEL-DÍJAT?

Jörn-Steffen Pischke: “Natural experiments in labour economics and beyond: The 2021 Nobel laureates David Card, Joshua Angrist, and Guido Imbens” cikke alapján

A közgazdászok a tudományterület szárnybontogatásakor szinte kizárólag a közgazdasági elméletekkel foglalkoztak anélkül, hogy azokat empirikusan is tesztelték volna. Milyen módszereket fejlesztettek ki annak érdekében, hogy a gyakorlatba ültessék a közgazdasági modelleket, teszteljék azok hipotéziseit? És talán még relevánsabb kérdés: hogy használhatóak ezek a módszerek a munkaerőpiaci elemzéseknél?

A közgazdaságtan renoméja több szempontból sem a legfényesebb. Hívják „dismal science”-nek, vagyis komor tudománynak, hiszen alapfeltevése a bolygónkon uralkodó szűkösség, melynek közvetlen velejárója, hogy az emberiség végtelenségbe hajló vágyait nem lehet kielégíteni. Emellett a közgazdaságtan – a matematika eszköztárával logikailag kifogástalanná avanszált – modelljeinek sokszor meggyűlt a baja a gyakorlati elemzéssel. Ennek csúcspontja a 2008-as válság volt, melynek hatására megannyi közgazdasági modell kártyavárként omlott össze. Említhetőek emellett még a keynes-i makroökonometriai modellek, melyeket Robert Lucas neves közgazdász – a modellek gyakorlati bukdácsolása után – elméletileg is helytelennek ítélte a ’70-es években.

Mindezek alapján nem is meglepő, hogy a közgazdászok az utóbbi időben egyre inkább az empiriára helyezik a hangsúlyt, statisztikai hipotézisvizsgálatokat futtatnak, hogy teszteljék az elméleti tételeket. Az egyik legfontosabb fogalom ezzel kapcsolatosan a kauzalitás, vagyis az ok-okozati viszonyok megállapítása a közgazdasági változók között. Erre jó példát szolgáltathat a következő megfigyelés, mely megmutatja azt is, a munkaerőpiacok vizsgálatakor is milyen bonyolult kérdések merülnek fel.

Az 1980-ban Miami-ba érkező kubai bevándorlók hét százalékkal növelték a város munkaerejét; jellemzően olyan szektorokban dolgoztak, amelyek éppen

¹ Egyetemi hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem
DOI: 10.14267/RETP2022.01.19

konjunktúraidőszakot éltek át. Mi vajon az ok-okozati viszony: a bevándorlók magas száma miatt pörög éppen az adott iparág, vagy éppen fordítva, a bevándorlók a dinamikusán fejlődő szektorokhoz vonzódnak? Az ilyen, és ehhez hasonló kérdések, vagyis a kauzalitás megválaszolásának céljából jött létre az igény a közgazdaságtani kauzális vizsgálódás iránt.

Ezeket a kérdéseket közel sem triviális megválaszolni. Elméletileg a kézenfekvő megoldás az lenne, hogy – magunkat fizikusnak képzelve – kísérleteket hajtunk végre. A társadalomtudományok jelentős szelete azonban – a pszichológia kivételével – nem alkalmas arra, hogy a természettudományokban megszokott kísérleteket kivitelezzük. Nem megvalósítható például az, hogy egy ikerpárt veszünk, akik feltehetőleg a legtöbb tulajdonságukban megegyeznek, és az egyiküket arra kényszerítjük, végezze el az egyetemet, míg a másikat eltiltjuk ettől, így megvizsgálva az egyetem hatását a foglalkoztatottságra. Még kevésbé lehetséges az adott ország munkaerőpiacát két részre bontani, és csak az egyik részébe beengedni a bevándorlókat.

Ezekből a hiányosságokból adódóan a közgazdászoknak a megfigyelésekre kell támaszkodniuk, „természetes kísérletekre”. Ahhoz, hogy a kísérletekhez hasonló módon tudják elkülöníteni a hatásokat, különböző módszertanokat fejlesztettek ki az ökonóméterek. A most jutalmazott Nobel-díjasok, David Card, Joshua Angrist és Guido Imbens, kívántak egy olyan megoldást kínálni, mellyel replikálhatják a természettudományos kísérleteket a közgazdaságtanban. Ehhez használták fel a Difference-in-Differences (DiD), illetve az instrumentális változók módszerét. Utóbbi metódussal vizsgálta meg Angrist és Imbens például, hogy egy évvel több iskolapadban töltött idő mennyivel növeli a jövőbeli bért. Előbbi módszertanra, a DiD módszerre jó példa a korábban emlegetett floridai bevándorlók esete. A módszertan lényege, hogy Card megvizsgálta a munkaerőpiaci mutatók változását Miami-ban egyik időszakra a másikra, és ugyanezt tette más, Miamihoz hasonló városokkal is, melyekben nem történt ez idő alatt migráció. Card többek arra jutott, hogy az újabb munkavállalók megjelenése nem vezetett az eredeti lakosok bércsökkenéséhez.

Card és Angrist együtt vizsgálták még hasonló módszerrel a minimálbér-emelés hatását New Jersey-ben oly módon, hogy a foglalkoztatottság emiatt bekövetkező változását a pennsylvaniai adatokkal hasonlították össze. Sőt, az adatokat is maguk gyűjtötték, amely ekkor forradalmi újítást jelentett, mára azonban bevett eljárássá vált. Arra az – akkoriban szinte földcsuszamlásszerű – eredményre jutottak, hogy a minimálbér-emelés nem csökkentette szignifikánsan a foglalkoztatottságot. Ez a közgazdászársadalmat meglepte, hiszen a mainstream neoklasszikus elméletek szerint a minimálbér-emelés automatikusan a foglalkoztatottság csökkenését kell hogy eredményezze.

A mostani közgazdasági Nobel-díjasok – Card, Angrist és Imbens – szakterületük, a „természetes kísérletek” pionírjainak számítanak, amellyel iránymutatást adtak és adnak közgazdászok nemzedékeinek. Az általuk elterjesztett módszerek virágkorukat élik, sőt még kibontakozóban vannak, így joggal reménykedhetünk abban, hogy ezek a munkaerőpiaci elemzés terén is forradalmi változást hoznak majd.